Commissie Omgevingskwaliteit

Bezoekadres
Weesperplein 8
Amsterdam

Postbus 1409
1000 BK Amsterdam
crk@amsterdam.nl
www.crk.amsterdam.nl

Commisse Aanwijzing Monumenten

Onderwerp	Adviesaanvraag aanwijzing Europacomplex, Congrescentrum, Amstelhal van het RAI-complex
Datum	4 maart 2024
Commissie	Freek Schmidt (voorzitter), Isabel van Lent (architectuurhistoricus), Petra Brouwer (architectuurhistoricus), Bastiaan van de Kraats (restauratiearchitect)
Secretaris	Elles van den Hoek, Marlous Ruiter
Adviseur(s)	Agnes Hemmes, André Winder (Monumenten en Archeologie)

Geachte leden van het college van burgemeester en wethouders,

U heeft de subcommissie Aanwijzing Monumenten van de Commissie Omgevingskwaliteit gevraagd advies uit te brengen over de monumentwaardigheid van een gedeelte van het RAI-complex aan het Europaplein. De Europahal inclusief zogenaamde bokkenrijen en de vrijstaande reclamezuil zijn in 2015 aangewezen als rijksmonument. Het huidige advies betreft:

- het Congrescentrum
- de Amstelhal
- de overige, niet onder de rijksbescherming vallende delen van het Europacomplex.

De commissie hanteert bij de advisering de selectiecriteria voor monumenten en beschermde stads- en dorpsgezichten, zoals vastgesteld in de Erfgoedverordening. Zij beoordeelt of deze gebouwen voor Amsterdam van belang zijn vanwege de stedenbouwkundige, architectonische en/of cultuurhistorische waarde. Daarnaast wordt beoordeeld in hoeverre het een gaaf en/of zeldzaam voorbeeld is voor een bepaalde periode of van een bepaald (gebouw)type.

De commissie adviseert u het in 1965 gebouwde en door architect A. Bodon ontworpen Congrescentrum te beschermen als gemeentelijk monument vanwege de stedenbouwkundige, architectonische en cultuurhistorische waarde. Het Congrescentrum heeft een hoge architectonische kwaliteit en is een goed voorbeeld van een voor die tijd innovatieve constructie. Samen met de Europahal vormt dit gebouw de kern van het oorspronkelijke tentoonstellingscomplex. De drooglopen en gelijktijdig ontworpen havenkom, bastion met kadewand en de plastiek van Charles Karsten zijn als verbindende elementen tussen gebouw en

het Beatrixpark ook van grote waarde. Geadviseerd wordt om deze elementen, als onderdelen van het complex, in de bescherming mee te nemen.

De Amstelhal en de overige bouwdelen van het Europacomplex zijn als onderdelen van het RAI-complex van waarde voor het hele ensemble. Met name de staalkaart van steeds vernieuwende constructies, om zo groot mogelijke overspanningen en vrij indeelbare ruimtes te creëren, maken het complex interessant. Ze zijn waardevol en behoudenswaardig als onderdeel van de gebruiksgeschiedenis van het complex, maar de waarde is te gering om ook deze onderdelen te beschermen als monument. De commissie adviseert dus alleen positief op de aanwijzing van het congrescentrum en de bovengenoemde aangrenzende gebouwde objecten.

Stedenbouwkundige waarde
In 1958-1961 werd op initiatief van de Nederlandse Vereniging 'Rijwiel en Automobiel Industrie' een tentoonstellingsruimte aan de rand van de stad gebouwd, het RAI-complex aan het huidige Europaplein. De nog onbebouwde locatie tussen de Rivierenbuurt en het Beatrixpark was ideaal vanwege de bereikbaarheid en ruime parkeermogelijkheden. Het multifunctioneel gebruik vroeg om een flexibele opzet. De verschillende bouwdelen en functies werden zorgvuldig gepositioneerd zodat alle delen met elkaar verbonden konden worden. Bij latere uitbreidingen is dit verder vormgegeven door gebouwen te koppelen met pergola's en/of luchtbruggen. Belangrijk uitgangpunt in zowel het ontwerp als de groei van het complex was de relatie met de omgeving. Dit komt het sterkst tot uitdrukking in het ontwerp van het Congrescentrum met drooglopen die de overgang tussen binnen en buiten vormen. Het transparante karakter en de bewust aangelegde zichtassen zorgen voor een sterke verbinding met de gelijktijdig aangelegde havenkom op de kop van de Boerenwetering, de plastiek met vlaggen en het bastion met kademuur en het groen van het Beatrixpark.
Bij de Amstelhal is deze relatie met het groen en water door wijzingen niet meer goed te ervaren.

Architectonische en cultuurhistorische waarde
De oprichting van het multifunctionele tentoonstellingscomplex door de Nederlandse Vereniging 'Rijwiel en Automobiel Industrie' in de jaren '50 is een verschijnsel dat sterk samenhangt met de economische vooruitgang in de jaren van de Wederopbouw en vertegenwoordigt daarom cultuurhistorische waarde.
De als rijksmonument beschermde Europahal, met zijn enorme boogconstructie op bokkenrijen, was het eerste gebouw waarvoor architect A. Bodon opdracht kreeg. Hij bleef daarna tot aan zijn overlijden in 1993 verantwoordelijk voor de uitbreidingen en aanpassingen aan het complex. Door de jaren heen maakte Bodon steeds gebruik van constructieve innovaties om grote transparante, flexibel te gebruiken hallen te maken. Het RAI-complex kan daarom gezien worden als een staalkaart van hallenbouw, waarbij ieder gebouw uitdrukking geeft aan de nieuwste technische mogelijkheden ten dienste van de functie. Het gehele complex moet dan ook gezien worden als een eenheid van zorgvuldig gepositioneerde, ontworpen en gedetailleerde, afzonderlijke gebouwen die een functionele eenheid vormen en een zeer dynamisch en veelzijdig gebruik mogelijk maken.
Van het Europacomplex is met name de reeds beschermde Europahal, gebouwd 1958-1961, van grote architectonische waarde. De Noord-, Oost, Zuid- en, in 1963 toegevoegde, Westhal, de kantoren, glazen zaal en het restaurant zijn als functioneel onderdeel in de loop der tijd zowel extern als intern aangepast aan het gebruik.
De in 1969 gebouwde Amstelhal heeft een rechthoekige plattegrond. Bijzonder is voornamelijk de enorme overspanning die gerealiseerd kon worden door de toepassing voor een in die tijd

vernieuwende ruimtevakwerkconstructie, die ondersteund wordt door een zestiental paddenstoelvormige waaierkolommen op een betonnen voet. De vrijdragende gevels van glas in stalen kozijnen en zonwering in de vorm van aluminium lamellen, zijn nog aanwezig. Diverse aanpassingen, waaronder het dichtzetten van lichtkappen en blinderen van de lichtstraten en diverse geveldelen, zorgen ervoor dat het transparante karakter van de hal enigszins verloren is gegaan.
Het in 1965 opgeleverde Congrescentrum, inclusief de drooglopen, is van hoge architectonische kwaliteit op alle schaalniveaus. Kenmerkend zijn de transparantie en lichte constructie die de functie optimaal de ruimte te geven en zorgen voor directe interactie met de buitenwereld. De zorgvuldige afstemming van de inrichting van de openbare ruimte met de gelijktijdig aangelegde en ontworpen havenkom aan het eind van de Boerenwetering, de plastiek met vlaggen ontworpen door Charles Karsten en het bastion met de kadewand vormen daarin een belangrijk onderdeel.

Gaafheid, herkenbaarheid en zeldzaamheid
De uitbreidingen en wijzigingen van het RAI-complex hangen in grote mate samen met nieuwe behoeftes en veranderende gebruikseisen en passen daarmee geheel in het utilitaire karakter van het complex. Bodon was tot zijn overlijden in 1993 als huisarchitect verantwoordelijk voor het ontwerp van de uitbreidingen en de aanpassingen, waarbij steeds dezelfde zorgvuldigheid op alle schaalniveaus werd toegepast.

Amsterdam, 3 april 2024
Commissie Aanwijzing Monumenten

Freek Schmidt, voorzitter

Cc Monumenten en Archeologie